

рр.). – Львів, 2010. –С.201–241. 11. Лапан Т. Особливості спогадів жителів Західної України про рабську та примусову працю в нацистській Німеччині / Т.Лапан // Сторінки воєнної історії України: Зб.наук. статей /НАН України. Ін-тут історії України. – Київ, 2009. –Вип.12.–С.73–86. 12. Держархів Львівської обл., ф. 54 с, оп. 1с, спр. 5, 170 арк. 13. Вїзд робітників // Львівські вісті. – Львів. – 1942. – Ч. 65. – С. 8. 14. Держархів Львівської обл., ф. 54 с, оп. 1с, спр. 151, 2 арк. 15. Там само, спр. 30, 112 арк. 16. Там само, спр. 38, 96 арк.

Ольга Бежук

СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМА ПРИНУДИТЕЛЬНЫХ РАБОЧИХ ДИСТРИКТА «ГАЛИЧИНА» В МАТЕРИАЛАХ ЛЬВОВСКОЙ БИРЖИ ТРУДА

Рассмотрен опыт принуждения и пребывания гражданского населения Восточной Галичины в условиях Третьего Рейха на основании документальной базы Государственного архива Львовской обл. Переписка галицких украинцев с легальными организациями свидетельствует о новых фактах их жизненного опыта в условиях оккупации края и выживания на чужбине.

Ключевые слова: оккупация, дистрикт Галичина, Львовская биржа труда, принудительные рабочие, Украинский центральный комитет.

Olga Bezhuik

STATUS AND PROBLEM OF FORCED LABOUR WORKERS FROM DISTRICT OF GALICIA IN MATERIALS OF LVIV LABOUR REGISTRY OFFICE

The paper analyses experience of force and stay of Eastern Galician civilian population under the conditions of the Third Reich on the ground of the Lviv Regional State Archival documentary base. Correspondence between Galician Ukrainians and local legal institutions testifies new facts of their life experience under the conditions of occupation and survival in the alien land.

Key words: occupation, district of Galicia, Lviv labour registry office, information bureau.

УДК 94 «1964/1973»:32.019.5

Анна Новиченко

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ЯПОНІЇ В РАДЯНСЬКІЙ ПРЕСІ У 1964–1973 РР.: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ «КОМСОМОЛЬСЬКОЇ ПРАВДИ»)

У статті висвітлюється процес формування газетою «Комсомольська правда» образу Японії в рамках інформування читача про внутрішньополітичну та соціально-економічну сфери життя цієї країни у 1964–1973 рр.

Ключові слова: образ Японії, «Комсомольська правда», мілітаризм, «економічне диво», капіталізм.

Японія – одна з держав-лідерів світу, тому розвиток взаємовідносин з цією країною є досить актуальним питанням. Однак на побудову таких відносин впливає в тому числі уявлення суспільства про дану країну, її образ в суспільній свідомості. У випадку нашого суспільства значний відбиток у сприйнятті багатьох країн, в тому числі Японії, залишив радянський період. «Комсомольська правда» – центральний друкований орган СРСР, один з основних важелів пропаганди, що в усіх питаннях, з одного боку, віддзеркалював офіційну позицію уряду, з іншого, формував ставлення до них читачів, перш за все молоді, яка була цільовою аудиторією. Тому ми вирішили прослідкувати особливості формування образу Японії в свідомості радянського суспільства в рамках інформаційного поля, створюваного саме цією газетою.

У статті зосередимося на віддзеркаленні внутріполітичної та соціально-економічної сфер життя Японії упродовж 1964–1973 рр., починаючи з приходу Л. Брежнєва до влади в СРСР до підписання домовленостей про співробітництво між СРСР та Японією. Також даний період є періодом втручання США у війну у В'єтнамі, що була знаковим чинником в контексті ілюстрування Японії радянською пресою.

Формування образу Японії в суспільній свідомості стало предметом досліджень на межі 1980–1990-х рр., особливої актуальності ця тема набула в сучасній російській історіографії, однак роботи, їй присвячені, мають здебільшого загальний характер [1–2] або присвячені висвітленню особливостей іміджу Японії на сучасному етапі [3–4], рідше – в інші історичні періоди [5]. Формування образу Японії радянською пресою, зокрема в період 1964–1973 рр., не знайшло

спеціального відображення в роботах науковців. В українській же історіографії, наскільки відомо автору, дослідження в цій сфері взагалі відсутні, що й обумовлює новизну даної роботи.

Передусім слід зазначити, що до 1970 р. внутрішня політика Японії досить рідко знаходила відображення в «Комсомольській правді», а коли воно мало місце, то було досить стислим і фрагментарним і мало два основних тематичних напрями. Перший – це японо-американський договір безпеки і його похідні, на кшталт проблеми американських військових баз на території країни та заходів кораблів та підводних човнів американського військового флоту в японські порти, а також протести проти цього японського населення [6–7] (детальніше питання японо-американських відносин у висвітленні радянської преси розглянуто в іншій роботі автора [8]). Другий напрямок – корупція та порушення виборчого закону представниками влади, а саме членами правлячої ліберально-демократичної партії Японії [9–15] («миллиарды йен поступают в партийную массу от монополистического капитала Японии, чьи интересы ЛДП ревностно защищает» [9]). Сюди ж можна віднести і короткі повідомлення про вибори, кризу та реорганізацію японського уряду (1966–1967 рр.) [16–19]. В результаті керівні органи Японії у зазначений період постають як такі, що «вопреки воле народа» [20] підтримують «империалистические планы США», а членів правлячої ЛДП викрито як учасників «взяточничества, злоупотреблений и различных махинаций» [21]. На противагу керівній партії радянська преса в «доброму світлі» представляє дії та рішення представників опозиції, слідкуючи також за її успіхами, а саме Соціалістичної та Комуністичної партій Японії, які завжди «засуджували» «антинародні дії уряду» та дії США [22–24]. Однак партійні та урядові проблеми Японії, як ми уже зазначали, висвітлювалися в «Комсомольській правді» дуже рідко і дуже стисло, тому можна сказати, що ця інформаційна течія була просто малою складовою в більш широких потоках антиамериканської і в цілому антикапіталістичної пропаганди.

А от особливу увагу в контексті власне японських політичних тенденцій радянська преса приділила проблемі «ремилітаризації» Японії. За Конституцією 1947 р. Японія відмовилася від права вести війну та мати збройні сили, тільки Сили самооборони як особливий вид поліцейських сил, чия сфера діяльності обмежена лише обороною країни, що, однак, не заважало їй потроху розвивати військовий потенціал в межах плану розвитку самооборони. Упродовж 1960-х рр. мало місце інформування про окремі факти, що засвідчували цей процес та відповідні настрої японської спільноти, на зразок повідомлення про запуск японськими концернами у виробництво керованих снарядів [25] або утворення «Всеяпонської студентської ради оборони», члени якої «громогласно потребовали ремилітаризации Японии, восстановления довоенной системы императорской власти и вдобавок выступили с территориальными претензиями к Советскому Союзу» [26]. У 1967 р. спеціальний кореспондент «Комсомольської правди» в Японії Е. Русаков повідомляв: «в политических кругах Японии в последние годы всё больше сторонников приобретает опасное мнение, что Япония ... должна подкрепить свой авторитет на международной арене и военной мощью» [27]. Однак справжній резонанс в радянській пресі тема «реваншизму мілітаризму» викликала у другій половині 1970 р. Відродження в Японії інтересу до національної спадщини, зокрема до «бусідо» – кодексу самураїв, та прояви на цьому тлі відповідного роду патріотизму викликало занепокоєння Радянського Союзу японською «загрозою». Е. Русаков «викриває» таку загрозу відродження японського націоналістичного патріотизму, розкриваючи «сутність» самурайського духу в Японії першої половини ХХ ст.: «Преданность превратилась в слепое собачье повиновение, чувство чести – в непомерное тщеславие, мужество в фанатизм, вежливость и соблюдение этикета – в лицемерие. Трансформированный «бусидо» переплелся с новейшими поползновениями японского империализма... Так складывался психологический портрет самурайского империализма...» [28].

Наприкінці 1970 р. світ побачили статті ««Харакири» неосамурая» і, трохи пізніше, «Послесловие к харакири» [29–30], в яких розповідалося про самогубство в душі «бусідо» японського письменника Юкіо Місіми після «невдалої спроби» здійснити «фашистський путч». Як зазначав автор, письменник «с некоторых пор занялся восстановлением «чисто японского патриотизма». Мисима стал преподавать «бусидо» и спартанско-самурайский образ жизни, затем создал общество единомышленников с фашистскими наклонностями, выступавшее за возрождение «национального духа» и прочих прелестей милитаристской Японии» [29]. Як бачимо, поряд із «мілітаристською Японією» – словосполучення, що відсилало до періоду в історії країни, що передував завершенню Другої світової війни, і яке дедалі частіше стали використовувати в контексті висвітлення сучасних на той момент подій в Японії, з'являється «фашизм», а слідом за ними – занепокоєння відносно потенційно можливих «територіальних «претензий» Японии к СССР» [30]. Політичний оглядач В. Маєвський свій нарис, присвячений «справі Місіми», опубліковано в «Комсомольській правді» уже в лютому 1971 р., завершує словами про наявну «опасность для Японии и мира», ім'я якої – «возрождающийся милитаризм и реваншизм. Это путь к новой катастрофе. Горе Японии, если она пойдёт по этому пути» [31]. В цьому ж руслі

розкривалися теми камікадзе та «японського Робінзона» – Сіоїчілокі, сержанта японської імператорської армії, що з часів Другої світової війни переховувався в джунглях о. Гуам і для якого війна завершилася тільки у 1972 р. [32–33]

У рамках «японського милітаризму» та «імперіалізму» розвивалася і проблема прояву «антикомуністичних» настроїв в Японії. Так, автопрогони з гаслами «Геть комунізм!» і лояльне ставлення японського уряду до подібних акцій та конференцій розцінювалися як прояв «идеологической «гибкости» Японии», в рамках якої «все средства хороши для укрепления политических позиций японского империализма в Азии...» [34], а образ японського письменника-«неосамурая» чорнило в тому числі те, що «через всё, что рождалось из-под пера Мисимы, проходит ненависть к прогрессу, к коммунистическим идеям...» [35]. Також в контексті «загрози ремілітаризації» та можливої у зв'язку з цим участі Японії у війні країна рад висловлювала занепокоєння долею японського народу, для якого «война даже в годы громких побед императорской армии означала только добавочные лишения и полуголодное существование» і «народ Японии» «борется и будет бороться» проти відродження «воинственного самурайского духа» [36].

Таким чином, упродовж 1970–1972 рр. формується образ «загрози японського милітаризму», що актуалізував, зокрема, проблему Курильських островів, тобто Японія як держава стала розглядатися як потенційна загроза, можливий агресор, а японський народ як такий, що може постраждати від «милітаристської» політики. Але із налагодженням радянсько-японського діалогу на початку 1973 р. та підписання документів про співробітництво восени того ж р., тема «ремілітаризації» Японії покинула сторінки газети, а з нею тимчасово знялося питання «потенційної загрози», а саме територіальних претензій.

Окремої уваги заслуговує висвітлення «Комсомольською правдою» економічного аспекту життя Японії у зазначений період. Як відомо, економіка Японії 1956–1973 рр. переживала дуже сильний підйом, який отримав назву «економічного дива». Однак до 1970х рр. «Комсомольська правда» практично не надавала інформації про ці успіхи. Дані про сферу економіки Японії обмежувалися повідомленнями про кількість безробітних, банкрутства, низький рівень оплати праці, підвищення вартості навчання в університетах та викликані цими фактами масові невдоволення, щорічні виступи студентів та страйки робітників – демонструвалося так зване «пламя классовых битв» [37–44]. Про успіх згадувалося побіжно, наприклад у нарисі, присвяченому сучасній японській столиці, читаємо: «Экономический бум пятидесятых годов принёс некоторое повышение зарплаты, но в гонках зарплаты и цен далеко вперёд вырвались цены»; «как и во всяком «порядочном» городе капиталистической страны в Токио есть трущобы» і, звичайно, прославлення трудового японського народу: «заряд энергии Токио, его бурлящий характер заложен в токийском пролетариате», «Токио – столица боевого японского пролетариата, столица борющейся японской демократии...» [45].

Значну за обсягом статтю «В государстве «Явата»» присвячено висвітленню особливостей «експлуатації» трудящих Японії [46]. Зокрема, звертається увага на невідповідність росту продуктивності праці зростанню оплати працівникам, і взагалі на низький рівень заробітної плати робітників, але, зазначається, що капіталісти «внушают, что есть нечто большее, чем заработок, – так называемые «человеческие отношения». Это изобретение капиталистов в эпоху усиления рационализации производства призвано вычеркнуть из словаря неприятные для предпринимателей слова «эксплуататор» и «эксплуатируемые»» [46]. Ці «людські відносини» вимагають від робітника «испытывать чувство гордости за свою кампанию», компанія ж дає можливість кар'єрного росту, будує клуби відпочинку, магазини, парки, робить подарунки робітникам на великі свята – тобто, за логікою автора статті, компанія не тільки «покупает руки и труд рабочего, она хочет купить и растлить душу человеческую» [46].

Сам термін «економічне диво» ми вперше зустрічаємо в статті Б. Чехоніна «Лишь бы «Тосиба» плыл» від 11 вересня 1971 р., у якій автор «викриває» секрети цього «дива», що полягають «в усилении эксплуатации трудящихся монополиями, которые в погоне за сверхприбылью применяют более замаскированные формы угнетения», наприклад «нанимать конвейерных девушек не на полный рабочий день», скорочуючи при цьому оплату праці, тощо [47]. У 1972 р. інший автор, С. Вербицький, описуючи становище робітників компанії «Міцубіші», проводить негласне порівняння із положенням робітників у СРСР на користь останнього. Так, компанія забезпечує житлом лише одну сьому сімей робочих і лише на період їх роботи на компанію, пенсію вони не отримують, дитячого садка при заводі немає [48].

До звинувачень радянською пресою японських «капіталістів» у «несправедливій» «експлуатації трудящих» у 1971 р. додалося ще одне – забруднення навколишнього середовища, що, зокрема, стало причиною виникнення хвороби Мінамата. Остання являє собою токсичне нервово захворювання, викликане вживанням в їжу морепродуктів, забруднених сполученням

метилртуті, виділеної заводом «Shin-NipponChissoHiryō KK», пізніше перейменована на «ChissoCorporation», або «Тиссо», чи заводом «ShowaDenko KK» в м. Каное (зараз м. Ага) префектури Нііґата [49]. Вперше хвороба Мінамата була офіційно визнана у 1956 р., урядового консенсусу досягнуто у 1968 р., що тоді викликало інтерес японського суспільства до цієї проблеми. Що стосується «Комсомольської правди», то вона вперше відгукнулася на цю проблему у 1971 р., до того ж автор розглядав її з точки зору «керованості» японської преси і дав своїй статті відповідну назву – «Сеанс гіпнозу» [50]. Так, про суспільний резонанс, яку викликала проблема забруднення та хвороби Мінамата, він писав: « «вскричал» вовсе не народ. Тут (в Японії) не только «глас народа», но и глас вполне оформившихся, организованных оппозиционных партий частенько еле слышен. Слишком много денег и власти нужно для того, чтобы «крикнуть» о чем-то зычно и во всеуслышание... Вскричали средства массовой информации...». Так, автор згадав і про ««глас народа», требующего у Советского Союза Южные Курилы». Також автор зазначав, що «Президент компании «Сёваэнко» МасаоАндзай... заявил: «Главное, что мы должны сделать, – это развеять у общественности превратное представление о том, что промышленные компании несут ответственность за загрязнение окружающей среды», коментуючи це так: «Андзай не распространялся о том, что его компания в 1964 году, уже после установления причин, вызывающих «болезнь Минамата», вновь отравила реку Агано соединениями ртути, что привело к многочисленным жертвам» [50].

Таким чином, «Комсомольська правда» із запізненням інформувала про проблему забруднення навколишнього середовища в Японії та про резонанс, який вона викликала у японській спільноті, і це інформування, в цілому, мало за мету сформуванню у читачів скептичне ставлення до «занепокоєння» японськими «капіталістами» з приводу цієї проблеми. Саме такий характер зберігає висвітлення даного питання впродовж наступних двох рр. Так, у статтях, що торкалися цього питання, писалося: «На плечи управления [по борьбе с загрязнением окружающей среды] легла малоприятная функция дальнейшего нагнетания кампании жестов, охов и благородных призывов в защиту природы» [51], «для борьбы с загрязнением окружающей среды необходимы крупные капиталовложения. Промышленники же в погоне за сверхвысокими прибылями не желают отпускать эти средства» [52], «...со стороны официальных представителей правительства раздаются призывы к промышленникам «сделать правильные выводы», объединить усилия в борьбе с загрязнением окружающей среды». Вторя этим призывам, руководители различных объединений «деловых людей» также не скупятся на призывы «осознать социальную ответственность бизнеса перед обществом» и т.п. В общем, в призывах и добрых пожеланиях недостатка нет...» [53].

Отже, замість картини процвітаючої економіки Японії радянська преса представляла картину економічних та соціальних негараздів, особливу увагу звертаючи на погані умови праці японських робітників, «дух пролетаріату» та робітничий рух в цій країні, а власне економічні успіхи пояснювала «експлуатацією» робітників. Окрему увагу звертали на наслідки роботи монополістичних промислових підприємств для навколишнього середовища, а особливо на «голослівність» уряду та монополій з приводу проблеми погіршення екологічної ситуації в країні. Народ Японії, в результаті, змальовувався як народ трудящий, народ, який потерпав від капіталістів і монополій.

Таким чином, прослідкувавши особливості формування образу Японії головною радянською газетою – «Комсомольською правдою» – в період 1964–1973 рр., ми можемо зробити наступні висновки. Повідомлення про внутрішньополітичну ситуацію в Японії, які з'являлися рідко і були дуже короткими, формували уявлення про проамериканськи налаштованих, корумпованих керівників правлячої там Ліберально-демократичної партії і рішуче невдоволення ними опозиції – Соціалістичної та Комуністичної партій Японії, а вже наприкінці 1960х – на початку 1970-х рр. став формуватися образ японської «загрози» у зв'язку з її «ремлітаризацією» та наявністю проявів антикомуністичних настроїв і територіальних претензій. Що стосується соціально-економічного аспекту, то знаменитий феномен «японського економічного дива» радянською пресою розглядався дуже рідко і не як позитивний, йому приділили увагу тільки на зламі десятиліть і тільки в контексті класової боротьби і робітничого руху за свої права, викриваючи його («дива») «буржуазну» природу та пояснюючи його, перш за все, нещадною «експлуатацією» трудящих «капіталістами». В цьому аспекті Японія як держава зображувалася як така, що пішла «хибним», капіталістичним шляхом, а японський народ – як стражденна сторона і невтомимий борець за свої права.

Список використаних джерел

1. Вербицкий С. Формирование представлений о Японии в России и СССР / С. Вербицкий // Япония 1989 Ежегодник. – М., 1991. – С. 129–149.
2. Куланов А. Россия и Япония. Имиджевые войны / А. Куланов, В. Молодяков. – М.: АСТ: Астрель: Хранитель, 2007. – 480 с. [32] с.: ил.
3. Куланов А. Образ Японии в современной России: мифы и реалии / А. Е. Куланов // Россия и Япония: соседи в новом тысячелетии. – М., 2004. – С. 55–73.
4. Куланов А. Японский бум. Имидж страны и перспективы его развития / А. Е. Куланов // Корпоративная имиджология. – 2008. – № 1. – С. 4–7.
5. Ложкина А. С. Образ Японии в советском

общественном сознании (1931–1939): автореф. дис...канд...ист. наук: 07.00.02 «Отечественная история» / А. С. Ложкина. – М., 2009. – 30 с. 6. Кубичев Е. Перед выборами / Е. Кубичев // Комсомольская правда. – 1968. – 14 июня. 7. Русаков Е. Премьер в осаде / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1969. – 29 апреля. 8. Новиченко А. С. Особенности формирования образа Японии в радянській пресі у 1964–1973 рр.: зовнішньополітичний аспект (за матеріалами «Комсомольської правди») / А. С. Новиченко // Гілея. – 2015. – Вип. 103 (12). – С. 92–95. 9. Верхом на миллиардах // Комсомольская правда. – 1967. – 31 января. 10. Депутаты за решеткой // Комсомольская правда. – 1967. – 19 марта. 11. Депутаты-взяточники // Комсомольская правда. – 1966. – 5 мая. 12. Когда взятки не гладки // Комсомольская правда. – 1966. – 15 октября. 13. Мэр проворовался // Комсомольская правда. – 1969. – 1 августа. 14. Русаков Е. А кто сидеть будет? / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1970. – 31 января. 15. Своя рука владыка... // Комсомольская правда. – 1969. – 4 июля. 16. Верхом на миллиардах // Комсомольская правда. – 1967. – 31 января. 17. В отставку // Комсомольская правда. – 1967. – 15 февраля. 18. Зацепин В. Помогут ли инструкции / В. Зацепин // Комсомольская правда. – 1967. – 7 января. 19. Отставка японского кабинета // Комсомольская правда. – 1967. – 26 ноября. 20. Что показали подсчеты? // Комсомольская правда. – 1968. – 9 июля. 21. Вопреки воле народа // Комсомольская правда. – 1972. – 18 ноября. 22. Когда взятки не гладки // Комсомольская правда. – 1966. – 15 октября. 23. Взрыв ядерный... и взрыв возмущения // Комсомольская правда. – 1969. – 4 октября. 24. Программа борьбы // Комсомольская правда. – 1966. – 23 января. 25. Успех сил оппозиции // Комсомольская правда. – 1971. – 30 июня. 26. С одобрения США // Комсомольская правда. – 1967. – 11 ноября. 27. ...на экспансию // Комсомольская правда. – 1968. – 19 июня. 28. Русаков Е. Самураи тянутся к мечу / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1967. – 27 декабря. 29. Русаков Е. Самураи. Политический портрет / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1970. – 2 августа. 30. Русаков Е. «Харакири» неосакура / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1970. – 26 ноября. 31. Маевский В. Харакири мертвого духом / В. Маевский // Комсомольская правда. – 1971. – 21 февраля. 32. Волков В. «Тридцатилетняя война» японского робинзона / В. Волков // Комсомольская правда. – 1972. – 4 марта. 33. Чехонин Б. Воскрешение камикадзе / Б. Чехонин // Комсомольская правда. – 1971. – 3 октября. 34. Русаков Е. Динозавры «холодной войны» / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1970. – 23 сентября. 35. Маевский В. Харакири мертвого духом / В. Маевский // Комсомольская правда. – 1971. – 21 февраля. 36. Русаков Е. Самураи тянутся к мечу / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1967. – 27 декабря. 37. Вместо субсидий... полицейские // Комсомольская правда. – 1966. – 22 февраля. 38. Вместо экзаменов баррикады // Комсомольская правда. – 1966. – 8 февраля. 39. Единым фронтом // Комсомольская правда. – 1969. – 18 апреля. 40. На фронтах классовых битв // Комсомольская правда. – 1966. – 20 апр. 41. Пламя классовых битв // Комсомольская правда. – 1966. – 26 марта. 42. Рекорд по банкротствам // Комсомольская правда. – 1966. – 10 марта. 43. С телеграфной ленты // Комсомольская правда. – 1967. – 5 марта. 44. Япония в часы пик // Комсомольская правда. – 1967. – 27 октября. 45. Русаков Е. Токио – «Запад XX века» / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1967. – 21 марта. 46. Русаков Е. В государстве «Явата» / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1969. – 4 июля. 47. Чехонин Б. Воскрешение камикадзе / Б. Чехонин // Комсомольская правда. – 1971. – 3 октября. 48. Вербицкий С. Алмазы для «Мицубиси» / С. Вербицкий // Комсомольская правда. – 1972. – 7 сентября. 49. Уроки болезни Минамата и утилизация ртути в Японии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://env.go.jp/chemi/tmms/pr-m/mat01/ru_full.pdf. 50. Русаков Е. Сеанс гипноза / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1971. – 23 марта. 51. Русаков Е. Лето в Японии / Е. Русаков // Комсомольская правда. – 1971. – 15 августа. 52. Сапронов В. Трагедия Минамата / В. Сапронов // Комсомольская правда. – 1972. – 8 сентября. 53. Лосинский Н. Отравители / Н. Лосинский // Комсомольская правда. – 1973. – 11 апреля.

Анна Новиченко

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА ЯПОНИИ В СОВЕТСКОЙ ПЕЧАТИ В ГОДЫ С 1964 ПО 1973: СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ (ПО МАТЕРИАЛАМ «КОМСОМОЛЬСКОЙ ПРАВДЫ»)

Статья посвящена освещению процесса формирования имиджа Японии в газете «Комсомольская правда» в рамках информирования читателя о внутривнутриполитической и социально-экономической сферах жизни страны в 1964–1973 гг.

Ключевые слова: образ Японии, «Комсомольская правда», милитаризм, «экономическое чудо», капитализм.

Anna Novychenko

**THE FEATURES OF FORMATION OF THE IMAGE OF JAPAN IN THE SOVIET PRESS IN THE YEARS 1964 TO 1973: SOCIAL AND POLITICAL DIMENSION
(ON MATERIALS OF «KOMсомOLSKAYA PRAVDA»)**

The article is devoted to highlighting of the process of formation of the image of Japan by the newspaper «Komsomolskaya Pravda» in the way of informing the reader about the political and socio-economic spheres of life of this country in the 1964–1973.

Key words: the image of Japan, «Komsomolskaya pravda», the militarism, the «economic miracle», capitalism.

УДК 323.1:35.078.1:930(477)

Надія Кіндрачук

**ЗАБОРОНА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ УКРАЇНЦІВ
В ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ УРСР (70-ТІ РР. ХХ СТ.)**

У статті досліджуються 70-ті рр. ХХ ст., які характеризуються посиленням репресивних методів управління історичною наукою в УРСР, встановленням цензурних утисків та заборон, підкоренням українських істориків завданням радянської тоталітарної держави. Відхилення історичної науки від ідеологічних засад КПРС-КПУ було неможливим. Розпочався ідеологічний нагляд за інтелігенцією в Україні та тотальний контроль за історичними науковими установами. Компартійна правляча верхівка вела боротьбу проти інакомислячих та носіїв «ідеології українського буржуазного націоналізму», формувала упереджене ставлення до всього національного. Щонайменший прояв патріотизму українського народу розглядався як антирадянська діяльність. Українців вимушено заставляли відчувати себе меншовартісною нацією без власної багатовікової історії.

Ключові слова: українці, національна самобутність, історична наука, цензура, ідеологічний контроль.

Поняття «самобутність» тісно пов'язане з політичними поняттями «незалежність» і «суверенітет», оскільки без усвідомлення власної самобутності не можна бути незалежним. Кожному етносу, нації притаманна своя самобутність, що має право на самостійне, окреме існування. Мобілізуючи кожний народ вона спонукає його черпати сили у своєму минулому і цим самим продовжувати процес самотворення. Однак в радянський період національна самобутність українців була піддана руйнації. Особливо виразно це проявилось в історичній науці УРСР. Радянська влада розглядала бажання творити власну історію як вияв прагнення українців до національної окремішності й незалежного державного буття, а цього допустити компартійна правляча верхівка ні в якому разі не могла. З огляду на це, все більших обертів набирала курс радянської асиміляційної політики, спрямований на втілення в життя проекту створення «великого радянського народу», що ґрунтувався на теорії злиття всіх народів СРСР у нову, єдину соціальну спільноту із неподільною історією. Як наслідок, українська нація опинилась перед реальною загрозою втрати своєї ідентичності, а отже, зникнення з історичної арени.

Зі здобуттям незалежності України, демократизацію суспільно-політичного життя суспільства, відкриттям доступу до багатьох архівних джерел були створені сприятливі умови для вільного, неупередженого, методологічно виваженого вивчення радянського минулого українського народу, переосмислення власної історії. Суспільно-політичні процеси, що відбуваються в нашій державі на сучасному етапі вимагають виховання молодого покоління українців на засадах національної самобутності, в основі якої лежать знання свого родоводу, збереження та відродження історико-культурної пам'яті українського народу, вивчення витоків національної історії. Тому всебічне дослідження заборони національної самобутності українців в історичній науці УРСР упродовж 70-х рр. ХХ ст. постійно зберігає свою актуальність і зацікавленість з боку науковців, пересічних громадян та вимагає особливого підходу у вивченні.

Питання становища української історичної науки в УРСР упродовж другої пол. ХХ ст. частково висвітлено в працях таких авторів, як: О. Бажан [1], В. Баран [2], С. Величенко [3], І. Мищак [4], С. Пивовар [5], В. Яремчук [6] та ін. В поле зору науковців потрапляли тільки окремі аспекти зазначеної теми, зокрема дослідження суспільно-політичної орієнтації історичної науки УРСР, вивчення умов професійної діяльності істориків, трактування українського національного руху в радянській історіографії, становище архівної справи в Україні тощо. Однак, в науковій літературі